

6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU'NA GÖRE;
“ASKERİ NEZAKET KURALLARINA UYMAMAK” DİSİPLİNSİZLİĞİ
(15. Maddenin 1/h bendi Açıklaması)

Hazırlayan:

Avukat Orhan ÇELEN-ANKARA

İLGİLİ KANUN HÜKMÜ:

6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU

Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler

MADDE 15 – (1) Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler şunlardır:

a) ..

..

...

h) Askeri nezaket kurallarına uymamak: Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

...

ASKERİ NEZAKET KURALLARINA UYMAMAK:

6413 sayılı TSK Dis.K.nun 15 inci maddesinin 1/h bendinde yer alan askeri nezaket kurallarına uymamak disiplinlik; *“Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmak”* demektir.

Bu disiplinlikte konu olan fiiller, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde askeri disiplin hukuku açısından herhangi bir norma bağlanmış değildi.

Ancak askeri nezaket kurallarına uymamanın, Askeri Ceza Kanunu uygulamasında disiplin tecavüzü olarak nitelendirilmesine engel bir durumu yoktu. Bu ahvalde ise disiplin amiri lüzum görürse faili cezalandırır, görmezse cezalandırmazdı.

Bu disiplinsizlik türü, 657 sayılı DMK.nun 125 inci maddesinde yer alan disiplin suçları arasında bulunmamaktadır. Ancak 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hk. K.nun uyarma cezasını düzenleyen 8/1-e maddesinde, “Nezaket kurallarına aykırı tavır ve davranışlarda bulunmak.” şeklinde bir disiplinsizlik olarak yer aldığı görülmektedir.

6413 sayılı K.nun 15/1-h maddesindeki bu disiplinsizliğin özel haline, ayrı bir madde de, TSK.Dis.K.nun 16/1-a maddesinde yer verilmiştir. Ancak 15/1-h maddesinde uyarma cezası, 16/1-a maddesindeki disiplinsizlikte ise kınama cezası verilmesi öngörülmüştür.

Her iki disiplinsizlik arasında başkaca farklarda mevcuttur. Şöyle ki;

- 16/1-a maddesindeki amir veya üste nezaketsizlik disiplinsizliği, hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde ve sadece amir veya üste karşı işlenen bir fiili esas almaktadır. 15/1-h maddesinde ise, herkese karşı gerçekleştirilen askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına uymamak eylemi yaptırıma tabidir.
- Ayrıca, 15/1-h maddesinde askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı tavır ve davranışlar cezalandırılırken, 16/1-a maddesinde, askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarına aykırılık teşkil eden fiiller cezalandırılmıştır.
- Bunun yanında 16/1-a maddesine göre, askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarının astlara veya maiyete önceden ilan veya tebliğ olunması veya bu disiplinsizliği yapan kişinin makam ve rütbesi itibarıyla bu kuralları biliyor olması gerektiğinin objektif olarak kabul görmesi gerekir. 15/1-h maddesinde ise, bu kuralların nizamlarla belirlenmiş olması yeterli görülmüştür.

Yani TSK.Dis.K.nun 16/1-a maddesinde yer alan amir veya üste nezaketsizlik ile 15/1-h maddesinde düzenlenen askeri nezaket kurallarına uymamak disiplinsizliği aynı mahiyette değildir. Aralarında önemli iki fark vardır: TSK.Dis.K.nun 15/1-h maddesinde, herkese karşı gerçekleştirilen askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına uymamak eylemi yaptırıma tabi iken; 16/1-a maddesinde sadece amire ve üste karşı yapılan nezaketsizlik eylemi müeyyidelendirilmiştir.

A. KORUNAN HUKUKİ YARAR:

Bu bentte yer alan fiiller, TSK.nin kurumsal özelliği gereği yaptırıma tutulmuş eylemlerdir. TSK mensuplarının birbiriyle veya sivil kişilerle arasında var olan saygının kaybolması ve böylece gelenek ve adetlerinde bir çözümlenin olması, askeri disiplini, askeri otoriteyi bozar, toplumun TSK.ne karşı olan saygı ve güven hissini yitirmesine neden olur.

Bu hüküm ile, Silahlı Kuvvetler mensupları arasındaki ve Silahlı Kuvvetler mensupları ile sivil kişiler arasındaki sevgi ve karşılıklı saygıya dayalı bağın korunması amaçlanmıştır.

B. MADDİ UNSUR:

1) Fail/Mağdur:

Bu disiplinsizliğin faili, her rütbe ve makamda yer alan rütbeli, rütbesiz bütün asker kişilerdir.

Disiplinsizliğin mağduru ise, kendisine karşı bu eylemin işlendiği herkestir.

Disiplinsizliğin faili ve mağduru olabilmek için, fiili ve hukuki bir özelliğe sahip olmak şartı öngörülmemiştir.

Yasa koyucu bu disiplinsizlik için fail ve mağdurun aynı birlikte görev yapmasını koşul olarak öngörmemiştir.

Keza disiplinsizliğin tanımından mağdurun asker kişi olması şartının da bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu disiplinsizliğin herhangi bir yer ve zamanda herhangi bir kişiye karşı işlenebileceğini kabul etmek gerekir. Ancak faille mağdur arasında ast-üst ilişkisi mevcutsa ve fiil hizmette işlenmiş veya hizmete ilişkin hallere ilişkin ise, bu takdirde TSK.Dis.K.nun 16/1-a maddesinde yazılı disiplinsizliğe temas edecektir.

Örneğin, bir rütbeli personelin maiyetinde bulunan subay veya astsubaylardan birisini yanına çağırırken en azından adını söylemesi gerekir. Kendisine “buraya gel çocuk” ya da “buraya gel oğlum” şeklindeki hitabı, nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına uymayan bir hareket şeklidir. Zira, İç Hz.Yönt.nin 18 inci maddesi amirlerin maiyetini rütbeleri veya unvanlar ile

çağırabilecekleri gibi sevgi ve samimiyet uyandırması itibarı ile soyadları ile de çağırabileceklerini öngörmüştür.

2) Fiil ve netice:

Disiplinsizliğin fiil unsuru, askeri nezaket kurallarına uygun davranmamaktır. Kanunda bu davranış şeklinin itiyat haline getirilmiş olması koşulu aranmamıştır. Nezaket kurallarına aykırılık oluşturan bir davranışın gerçekleştirilmesi ile disiplinsizlik tamamlanır.

Disiplinsizliğin tanımında zarar şeklinde veya somut tehlike şeklinde netice öngörülmemiştir. Dolayısıyla şekli/sırf hareket özelliği içerir.

Askeri nezaket kurallarına uymama disiplinsizliğinden ne anlaşılacaktır? Bu disiplinsizliği düzenleyen bentte, *“Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmak”* durumunda bu disiplinsizliğin oluşacağı ifade edilmiştir. Bu açıdan serbest hareketli olmayıp, tadadi, sınırlayıcı niteliktedir.

Nizamlarla belirlenmiş olmayan ve özellikle askeri görgü, askeri protokol ve davranış şekillerinden başka diğer görgü ve protokol kurallarına aykırı olan davranışlar bu kapsamda mütala edilemez.

3) Disiplinsizliğin şartları:

Maddenin 1/h bendindeki bu disiplinsizliğin maddi unsurunu oluşturan özel halleri aşağıda inceleyelim:

(a) *Nizamlarla belirlenmiş olmak:*

Söz konusu disiplinsizliğin vuku bulması için, öncelikle askeri görgü, protokol ve davranış kurallarının nizamlarla belirlenmiş olması gereklidir.

“Nizam”; Tüzükler, kararnameler, yönetmelikler, talimnamelerin ve talimatların hükümleridir(Bkz. İç Hz.K. 5). Yine İç Hiz.K.nun 13 üncü maddesindeki tanıma göre **“Disiplin”** ise; Kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir.

Nizam kelimesi, dilimizde oldukça kullanılan kelimelerden birisidir. Nizam, Arapça dilinden Türkçe'mize geçmiştir. TDK'ye göre, nizam kelimesi düzen, kural anlamındadır.

Buradaki tanımlamalar birlikte ele alındığında, bu disiplinsizlik tanımı içinde geçen nizam kavramının, Türk Silahlı Kuvvetleri ilgilendiren tüm yazılı hukuk kurallarını kapsadığını ifade edebiliriz.

Bu mevzuatta yer alan kuralların kişiden kişiye değişmeyip, herkes için eşit ve adil olarak uygulanır nitelikte olması gerektiği tartışmasızdır. Bu kurallara aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmak disiplinsizliği doğurur.

“Nezaket kuralları”; Nezaket’in kelime anlamı, başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, nazıktır. Nezaket, insanların birbirlerine zarıflık, incelik ve ölçülü davranmaları veya birbirlerini incitmemek için gerekli özeni göstermeleri anlamına gelir. Diğer bir tanımda toplumda bireylerin birbiriyle olan gündelik ilişkilerinde uymaları gereken ölçülü davranış kurallarıdır.¹

Günlük yaşamdaki insan ilişkilerinde, teşekkür etmek, teşekkürle cevap vermek, karşımızdakine siz diye hitap etmek, birisi geldiğinde ayağa kalkmak, selam vermek, empati kurmak, iyi bir dinleyici olmak nezaket kurallarının esaslarındandır.

Bir konuda istekte bulunurken ya da emir verirken, azarlar gibi olmamalı, konuşurken sesinizin sert, alaycı, kırıcı olmamasına; yüz ifadelerinizde kızgınlık ya da alaycılık olmamasına dikkat etmelisiniz.

Kinayeli, dedikodulu, iğneleyici tarzda konuşmamalı, konuştuğunuz konuların yer ve zamana uygun olmasına dikkate etmelisiniz. Konuşmalarınız alçak gönüllü olmalı, doğru ve düzgün cümleler kurmalı, argo konuşmalardan kaçınmalısınız.

Birisine hayır demek zorunda kaldığınızda onu kırmadan söylemelisiniz. Bu şekilde hareket edildiğinde ise, nezaket kurallarına uyulmuş, başkalarına ince ve nazik davranılmış olur.

Günlük yaşamdaki nezaket kurallarından bazılarının, askeri nezaket kurallarına uymadığı görülebilir. Bu durumda askeri nezaket kuralları öne çıkar. Çünkü askeri nezaket kuralları askerlik mesleğinin kendine has yapısına uygun kurallardır. Örneğin

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri: “Protokol ve Görgü Kuralları”, Ankara 2007, s.1-5, http://hboqm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/halkla_iliskiler/moduller/protokolvegorgu_kurallari.pdf,

bayan askeri personelin sahip olduğu rütbe ve kıdemin üzerinde olacak şekilde, müspet bir ayrımcılığa tabi tutulması mümkün değildir. Küçük rütbeli bayan askerin, kendisinden büyük rütbedeki erkek askerden önde yol alması kabul edilemez.

“Askeri nezaket kuralları”; Askeri nezaket kurallarının genelde askeri görgü, protokol ve davranış kurallarını içerdiği ve mesleki örf, adet ve geleneklerden kaynaklandığı söylenebilir. Bunlar, askerlik yaşamında konuşurken, hitapta bulunurken, birisiyle tanışırken, selamlaşırken davranışlarınızı düzenleyen kurallardır.

Mevzuatımızda askeri nezaket kurallarını içeren bir genel düzenleme mevcut değildir. Sadece talimat, yönerge vb. askeri düzenleyici işlemlerde ve konusuyla ilgisi ölçüsünde yer verilmişlerdir. Örneğin İç Hz.Yönetmeliği ve Türk Silahlı Kuvvetleri Tören Yönergesi,² Genelkurmay Protokol Devamlı Talimatı vb. yönetmelik, yönerge ve devamlı talimatların bir çok görgü, protokol ve nezaket kuralına yer verdiği muhakkaktır.

İnternette temin ettiğimiz ve asker şahısların genel davranışlarını düzenlemek için öngörüldüğü ifade edilen 41 kuraldan oluşan bir kurallar bütünü (kesin kaynağını bilmemekle birlikte) aşağıya almış bulunmaktayız. Emir komuta zincirinin sağlanması ve askeri hiyerarşinin güçlendirilmesi için uyulması emredildiği ifade olunan bu kurallara “Askeri Nezaket ve Terbiye Kuralları” adı verildiği broşür (2019) olarak çıkarıldığı ifade edilmiştir.³ Burada yer alan ve bizimde mesleki bilgilerimize göre uygun bulduğumuz kurallar şunlardır:

- 1-Üst/amir teşekkür eder,ast sağol diye cevap verir.
- 2-Üst/amir rica eder, ast istirham eder.
- 3-Üst/amir rica ederim, ast arz ederim der.
- 4-Üst/amir günaydın,merhaba,nasılsınız der ast sağol diye cevap verir. Ast amir ve üstlerine günaydın demez.

² Bu Yönergenin amacı; Türk Silahlı Kuvvetlerinde icra edilecek törenlerin düzenlenmesi ve uygulanması ile askeri şahıs, birlik, karargah ve kurumların; ulusal, resmi ve dini bayramlarda, özel ve önemli günlerde yapacağı faaliyetler hakkındaki esas, usul ve teknikleri belirleyerek birlik ve beraberliği sağlamaktır(md.1).

³ Alıntı için bkz: <https://www.askernoktasi.com/askeri-nezaket-ve-terbiye-kurallari-antk-41.html>

- 5-Selamlama her zaman ve her yerde içten sevgi ve saygıyla yapılır üst/amir de astının selamını almakta hassas davranır.
- 6-Gazino,yemekhane gibi toplu bulunan yerlere giriş ve çıkışlarda da selamlama yapılır.
- 7-Tokalaşma yapılırken personel birbirinin yüzüne bakar.
- 8-Ast, üst/amirin odasına girmeden önce kapıyı vurur,gel sesinden sonra kapıyı hemen açmaz, birkaç saniye bekledikten sonra odaya girer.
- 9-Ast üst/amirin makamına her giriş ve çıkışta selam verir.
- 10-Ast üst/amirin masasının 3 adım gerisinde durur.
- 11-Ast üst/amir ile konuşurken masasına dayanmaz.
- 12-Üst/amir otur demeden ast oturmaz, ast, üst/amirin yanında ayak ayak üstüne atmaz
- 13-Bir üst ve amirin yanındayken astlar azarlanmaz, müstesna emir dahi verilmez.
- 14-Bir amirin odasında amirden daha üst rütbeli bir şahıs geldiğinde ayağa kalkılır, daha küçük rütbedeki bir şahsın girmesi halinde kalkılmaz.
- 15-Amirin ve komutanın makamı başta olmak üzere her türlü toplantı ve görüşmeye daima kalem defterle girilmeli not alınmalıdır.
- 16-Astlar fikirlerini açık bir şekilde askeri terbiye ve nezaket kuralları çerçevesinde söyler.komutan kararını verdiği andan itibaren astlar emredersiniz deyip komutanın kararını kendi kararıymış gibi savunur ve uygular.
- 17-Ast konuşmasının sonunda "bitti" vs. demez " arz ederim" der.
- 18-Üst/amir emir verdiği ast "tamam" "oldu" demez "emredersiniz" diye cevap verir.
- 19-Astlar üst/amir odaya girdiğinde ayağa kalkar otur demeden oturmaz.
- 20-Ast üst/amirin yanında aksi belirtilmedikçe esas duruşta bekler.
- 21-Üst/amir telefonla görüşürken ast dışarı çıkar.
- 22-Üst/amir telefonu kapatmadan ast telefonu kapatmaz,üst/amir telefonda bekletilmez.
- 23-Ast, aynı bina içerisinde zaruri haller dışında üst/amirini telefonla aramaz yanına gider.
- 24--Askeri şahıslar kendilerini isim ve soyadlarıyla (asteğmen yıldırım vs ...)şeklinde tanıtır.

- 25-Asker şahıslar birbirlerine “abi” vb.şekillerde hitap etmezler.
- 26-Ast, üst/amirle konuşmaya başlamadan önce bulunulan ortamda eğer kendi üst/amirinden kıdemli biri varsa ondan müsaade ister.
- 27-Ast üst/amirlerin solundan yürür, birden fazla ast olması durumunda astlar kıdem sırasına göre üst/amirin sağından ve solundan yürürler.
- 28-Bir yere gelen veya bir yerden ayrılan sıralı amirlerini ilk gören kıdemli personel dikkat çeker.
- 29-Astlar üst/amirleri konuşurken dikkatle dinler,konuşmaz,başka şeyle ilgilenmez,müsaade alarak konuşur, bir seferde bir kişi konuşurlar.
- 30-İzin,kurs,hava değişimine gidenler,gitmeden önce ve döndükten sonra 1 ve 2. amirini bilgilendirir.
- 31-Komutanlara ve görev çerçevesinde bulunan diğer üstlere nişan,nikah,evlenme,doğum ve ölüm gibi olaylar zamanında haber verilmeli ve uygun tedbirler teklif edilmelidir.
- 32-Amir genelde alkışlanmaz.ancak önemli konferanslarda sivillerinde bulunabileceği toplantılarda alkışı önce büyüklerin başlatması astlarında buna iştiraki beklenir.
- 33-Komutan ve üstlerle birlikte bulunurken el,kol ve vücut hareketleri asgari seviyede tutulmalıdır.
- 34-Randevulara,randevu saatinden makul bir süre önce katılmak uygundur.geç kalmak kadar çok erken gitmekte uygun değildir.
- 35-Yanından ayrılırken üst/amirden izin almak gerekir.
- 36-Amir/üst yemeğe başlamadan ast yemeğe başlamaz.
- 37-Yemeklerde komutan masadan kalkmadan kalkılmaz, acil hallerde müsaade istenir.
- 38-Sokakta askeri personel sigara içmez,sakız çiğnemez,yüksek sesle konuşmaz, laubali hareket etmez ve şakalaşmaz.
- 39-Üniforma ile uygun olmayan paket,poşet vs taşınmaz.
- 40-Sivil elbiseli iken de askeri nezaket ve terbiye kurallarına uyulur, askeri nezaket ve terbiye kuralları sivil elbiseye uydurulur.
- 41-Her faaliyette takım ruhu esas alınır “ben değil biz” prensibi ile hareket edilir.

İç Hz.Yönt.nin 12 inci maddesinde yer alan hüküm aynı zamanda askeri bir nezaket kuralıdır:

“Ast’ların üst’lere isimle hitap etmeleri caiz değildir. İcap ettikçe (Mareşalim, Komutanım, Generalim, Amiralim, Başkanım, Binbaşım, Yüzbaşım, Astsubayım) ve rütbesi olmayanlara bayım veya bayan tabirleri kullanılmalıdır.”

Askeri servislerde bulunan ve oturma sırasını gösteren devamlı talimatlar da, genelde askeri protokole ilişkin bir kural niteliğindedir.

Bu bağlamda madde metninde yer almamış olsa dahi, askeri nezaket kurallarının neler olduğunun personel tarafından bilinebilir nitelikte olduğu hususunda amirde bir kanaat oluşması gerekir. Bu hususlar ise askeri personele verilecek eğitim ve öğretim ile pekişir.

Bu sebeple disiplin cezası verecek olan amirin, ceza tayini esnasında personelin bu durumunu iyi takdir etmesi elzemdir. Personelin bu kuralları biliyor olduğunun objektif olarak kabul görmesi hususu, cezayı vermeye yetkili amir tarafından takdir edecektir.

Anayasa değişikliği ile kaldırılan Askeri Yargıtay bir kararında, *“Mağdurun sanığa yalnızca ismiyle hitap etmesinin askeri disiplin ve terbiyeye uygun olmayan davranış ve üstün saygınlığını zedeleyebilecek hitap tarzı olduğu”na işaret etmiştir.⁴*

(b) Askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmak;

Askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı tavır ve davranışlarda bulunmak, bu disiplinsizliğin bir diğer özel unsurunu oluşturur.

⁴ Somut olayda; mağdurun sanığa yalnızca ismiyle hitap etmesinin askeri disiplin ve terbiyeye uygun olmayan davranış ve üstün saygınlığını zedeleyebilecek hitap tarzı olduğu, böylece mağdurun üstünün hukukuna riayet etmediği, sanığın da mağdurun bu söyleminden dolayı sinirlenerek atılı eylemi gerçekleştirdiği ve bu durumun haksız tahrik olarak kabul edilmesi gerektiğinden, mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar verilmiştir(As.Yrg.3.D., 24.12.2013, E.2013/1415, K.2013/1394).

Askeri görgü, protokol ve davranış kuralları genel olarak; kişilerle ilişkilerde, hitap tarzında, telefonla konuşmalarda, selamlama, tanışma ve tanıştırmalarda, karşılama ve uğurlamada, ziyaretlerde, askeri araçlarla seyahat halinde dikkat edilecek vb. kuralları ihtiva eder.

Toplumsal davranış kuralları, toplum içinde herkesçe bilinen ama yazılı kaynak olarak bulunmayan, suç unsuru içermeyen ve halkın huzur ve bütünlüğünü sağlamaya yarayan kurallardır. Toplumsal hayat bir düzen gerektirir. Düzen kurallarla sağlanır. Bu kurallar uyumlu, adaletli ve huzurlu yaşamın temel eseridir. Toplumda herkes istediği gibi davranırsa karmaşa çıkar; toplum hayatı çekilmez olur. İnsanların toplumda uyması gereken ve sosyal düzeni sağlayan davranış kurallarını beş grupta toplamak mümkündür: Bunlar, din kuralları, ahlak kuralları, görgü kuralları, örf ve adet kuralları ile hukuk kurallarıdır.

İnsanların eylemlerini belirleyen kurallar yazılı ve yazısız olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılı kurallar; hukuk kurallarıdır; yani yasalardır. Yazılı kurallara aykırı davranışta bulunanlar cezalandırılırlar. Yazısız kurallar; ahlak, din, gelenek, görenek, örf, adet ve görgü kurallarıdır. Yazısız kurallara aykırı davranışta bulunanlar toplumdaki diğer kişiler tarafından ayıplanır, kınanırlar.

“Görgü kuralları”; Bir toplumda veya toplulukta, davranışları denetlemeye yönelik olan kuralların bütünü, davranış bilgisi, yani adabı muaşeretir. “Görgü” ise, bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiyedir. Toplumda bireyler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinden doğan töre, adet, gelenek-görenekler, din kuralları gibi görgü kuralları da yazılı olmayan normlardandır.

“Görgü”, bir kimsenin belli bir olayda nasıl davranması gerektiğini gösterir. Örneğin bir toplantıda konuşurken, bir davette yemek yerken veya bir törene katılırken gerçekleştirilmesi gereken davranış şekillerini belirler.

Bir toplumun varlığında ve gelişiminde o toplumu meydana getiren insanlar arasında mevcut görgü kurallarının önemli bir yeri vardır. Bu kurallar aynı zamanda toplumdaki gelişmişlik seviyesinin de göstergesidir. İnsanın bencil düşüncelerden arınarak başkalarına karşı davranışlarını bir düzene koyması, onun duyarlı ve nazik olmasını temin eder. Bu ise insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin sağlıklı ve tutarlılığın temin eder. Bu kurallara riayet etmek, kişileri nazik, saygılı ve hoşgörülü

kılar. Birbirlerine karşı saygısızlık yapmazlar. Örneğin yaşlı birisine yer vermek görgü kuralıdır. Bunu uygularsak hem yaşlıya hizmet etmiş olur, hem de insanlık görevini yapmış oluruz. Bu şekilde toplumdaki insanlar mutlu, huzurlu bir hayat yaşarlar.

Görgü kurallarını okutan öğreten özel bir okul yoktur, bunun öğrenme yeri aile ve toplumsal yaşamdır. Esasen görgü kuralları bir toplumun ayrı ayrı bölgelerinde farklı olabileceği gibi değişik uluslarda farklılıklar gösterebilir. Genel görgü kurallarına uymamanın toplumsal yaşamda hukuki yaptırımı yoktur. Buna karşı kurallara uymayan kişi toplum içinde ayıplanır veya kişiyle ciddiye alınmaz, hatta alay edilir.

“Askeri görgü kuralları”; Mevzuatımıza göre sadece, nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına uymamak eylemi mesleki gerekçelerle müeyyideye bağlanmış olup, bu bentte yazılı disiplinsizliği oluşturur, dolayısıyla uyarma disiplin cezasını gerektirir.

Askeri görgü kuralları ancak nizamlarda gösterildiği takdirde, bu maddede yazılı disiplinsizliğe vücut verir.

“Protokol ve kuralları”; Protokol, devlet ve diplomasi alanındaki törenlerde, resmi ilişkilerde ve sosyal hayatta uygulanması gereken kurallar bütünüdür. Teknik anlamda ise, bu ilişkilerde davranış ve öncelikler konusunda uyulacak kurallar dizisidir.

Bu kurallara uyma derecesi, toplumların ve devletlerin uygarlık seviyelerine işaret eder. Resmi toplantılar, seminerler, konferanslar, resmi cenaze törenleri, kokteyller, ziyafet ve ikramlar protokol kurallarının uygulanması gereken etkinliklerdir. Protokol kuralları yazılı, sözlü ve yüz yüze iletişimde de uygulanmaktadır. Protokol kuralları bütünü nezaket ve görgü kuralları şeklinde de adlandırılabilir. Esasen protokol resmi ilişkilerde izlenecek yol, yöntem ve görgü kuralları anlamına gelir.

Kamusal ve sosyal hayatta protokol kuralları, amir veya memur tüm çalışanların uymak ve uygulamak zorunda oldukları biçim ve davranış bütünüdür. Bu kurallara uyulması nezaket açısından gereklilik, protokol açısından ise zorunluluktur. Kamu kurumlarındaki protokol kuralları önceden belirlenmiştir. Türkiye Cumhuriyetinde devlet protokolü düzenleme ve gerektiğinde değiştirme yetkisi ve sorumluluğu Ocak

1927 tarih ve 4611 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Dış İşleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürlüğüne verilmiştir.⁵

“Askeri protokol kuralları”; Askeri protokol kuralları da, birer askeri nezaket ve görgü kurallarıdır. Bunlarda genel (sivil) protokolün bir türüdür. Ancak önemine ve askeri disipline taalluk etmesi sebebiyle gerektiğinde, bunlara uyulmaması askeri mevzuat ile yaptırıma bağlanmıştır. Bu bağlamda askeri protokol kurallarının sivil protokol kurallarından ayrıldığı bir çok hususa rastlayabiliriz. Silahlı Kuvvetlerde rütbe ve kıdem üstünlüğü esas alındığından, yaşlılara gösterilmesi gereken hürmetin ölçüsü, buna uygun olmak durumundadır. Yani sırf yaşlı olduğundan bahisle, daha düşük rütbe de olan birisine öncelik tanınması mümkün değildir.

İç Hiz.K.nun 110 uncu maddesinde, askeri merasimlerin; “Askeri Merasim ve Protokol Talimatnamesi” esaslarına göre yapılacağı öngörülmüştür. Bu kapsamda askeri protokol kurallarını öngören hükümlerin, çıkarılan yönetmelik, yönerge, talimat gibi düzenleyici hükümler ile belirlendiği görülmektedir. Bunlara örnek olarak; Askeri Merasim ve Protokol Yönetmeliği, (MY. 26-1) Türk Silahlı Kuvvetleri Protokol Yönergesi, (MY 56-6) Türk Silahlı Kuvvetleri Tören Yönergesi.⁶ Genelkurmay Protokol Devamlı Talimatı, (MY 56-4) Terfi Tören Yönergesi, (MY 56-1) Anıtkabir Hizmetleri Yönergesi, TSK.de Görevli Aday Memurlardan Asil Devlet Memurluğuna Atananların Yemin Merasimi Yönergesi gösterilebilir.

“Davranış kuralları”; Toplum kuralları uzun denemelerin sonunda ortaya çıkmıştır. Bu kurallar yüzyıllardır birlikte yaşayan insanların edindiği birikimlerdir. Her toplumda, sergilenmesi gereken ortak davranışlar bulunmaktadır. Davranış kuralları, nezaket ve görgü kurallarının dışı yansımasıdır. Askeri davranış kuralları da, askerlik mesleğinin öngördüğü ve çalışanların uymak zorunda oldukları kurallar bütünüdür.

⁵ Protokol ve Görgü Kuralları: A.g.e.,

⁶ Bu Yönergenin amacı; Türk Silahlı Kuvvetlerinde icra edilecek törenlerin düzenlenmesi ve uygulanması ile askeri şahıs, birlik, karargah ve kurumların; ulusal, resmi ve dini bayramlarda, özel ve önemli günlerde yapacağı faaliyetler hakkındaki esas, usul ve teknikleri belirleyerek birlik ve beraberliği sağlamaktır(md.1).

Örneğin İç Hz.Yönt.nin 27/1 inci maddesinde yer alan hüküm, bir davranış kuralıdır. Buna göre;

“Amirler; bayramlarda, buldukları garnizonlardaki kışlalara giderek askerlerle bayramlaşmalı ve hem bayramlarda, hem de her münasip fırsatta bizzat hastaneye giderek veya yerlerine rütbeli ve yetkili birini göndererek hasta yatan subay, astsubay, erbaş ve erlerin hal ve hatırlarını sormalıdırlar. Bilhassa bölük kumandanları bu ziyaretleri bizzat yapmalıdır.”

Yine İç Hz.Yönt.nin 42/1 inci maddesinde yer alan ve amirlerin; astların sözlü veya yazı ile olan her türlü müracaatlarını sükûnet ve iyi kalplilikle dinleyeceklerine ve inceleyeceklerine ilişkin kuralda bir davranış kuralıdır.

Keza İç Hz.Yönt.nin 69/2 inci maddesinde yer alan hükümde, izinli olanların izindeyken nasıl hareket edeceklerini gösteren bir davranış kuralı olarak görülebilir:

“İzinlilere, sıhhatlerine ve ahlâklarına fena tesir yapacak âdi yerlerde gezmeleri, fena ve tanımadıkları şüpheli adamlarla görüşmemeleri, rastlayacakları bütün Silâhlı Kuvvetler mensuplarına selâm vermekte ve saygı göstermekte asla kusur etmemeleri, edep ve terbiyeden ayrılmamaları, askerliğe ve vazifeye dair dışarıda hiç bir kimseye hiç bir söz söylememeleri, hasılı, askerliğin istediği ciddiyeti, sır saklamasını ve askerî elbisenin şerefini korumaları her defa izinli giderken hatırlatılmalıdır.”

Nezaket ve görgü kurallarını destekleyen unsurlar; hoşgörü, tevazu ve dikkattir. Bu çerçevede, hoşgörülü ve iyimser olmak, eleştiriye yerinde ve zamanında yapmak, olgun bir kişiliğe sahip olmak, olgun davranmak (yaşına uygun olgunlukta olmak), giyime önem vermek, giysinin mevki yer ve zamana uygun olmasına özen göstermek, başkalarını rahatsız edici davranışlardan sakınmak, ziyaretin kısa ve zamanlı olmasına özen göstermek, oturuş ve kalkışlarda hareketlere özen göstermek, gerektiğinde özür dilemesini bilmek, özel konuşma yapanların yanına gitmemek, verilen sözü tutmak ve uygun olmayan el ve sözlü şakalardan kaçınmak şeklindeki davranışların birer nezaket, görgü ve davranış kuralı olduğu görülebilir.

Örneğin tanışmada davranış kurlarını şöyle ifade edebiliriz: Tanışma durumunda ayağa kalkmak gerekir. Tanıştırılan kişiler birbirlerine kayıtsız kalmamalı, göz göze gelerek hafif tebessüm etmelidir. Yaşça ve mevkice üstün olan kim ise

onun el uzatması beklenir. Büyükler küçüklere “Nasılsınız?” diyerek konuşmayı başlatırlar. Küçükseniz yalnızca teşekkür etmeniz yeterlidir. Tanışılan kişiyle daha önce tanıştırdıysanız, tanıştıran kişinin sözünü kesmeden sessiz kalınmalı, daha sonra durum ifade edilmelidir.

Yine selamlaşmaya ilişkin davranış kuralları da şöyledir: Bir salona girilince ilk önce ev sahibi bayan selamlanır; evden ayrılırken de ilk önce veda edilecek olan yine evin bayanıdır. Bir toplantıdan ayrılan erkek, bütün kadınların önünde saygı ile eğilir, fakat kadınlar çok kalabalıksa sadece ev sahibini selamlayıp saygı gösterir.⁷

Anayasa değişikliği ile kaldırılan Askeri Yargıtay’ın bir kararında;

“Personeli mesaiye götüren askeri servis aracında sakız çiğneyip patlatan sanığın eyleminin askeri disipline uygun bir davranış olmadığını; bu nedenle, Yzb. ..’ın, disipline aykırı bulunan belirtilen olay nedeniyle sanığa yaptığı müdahalenin, yasadan kaynaklanan bir görev niteliğinde olduğu, disipline aykırı eylemini gördüğü sanığa müdahale eden yüzbaşı ile sanık arasında askeri hizmet ilişkisi doğmuş olup, yüzbaşının, disipline aykırılığın giderilmesi için sanığa verdiği emirin de As.C.K.’nin 12’nci maddesi anlamında malum ve muayyen bir emir niteliğini kazandığı” ifade olunmuştur.⁸

“Silahlı Kuvvetlere ilişkin nizam”; Evvelce de ifade edildiği üzere nizam; tüzükler, kararnameler, yönetmelikler, talimnamelerin ve talimatların hükümleridir(İç Hz.K. 5) ve bunlarda bir çok askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına yer veren hükümler mevcuttur. Örneğin, İç Hz.Yönt.nin 6 ıncı maddesi amir veya üstle ilişkilerde dikkate alınması gereken temel bir hüküm içermektedir: *“Resmî veya hususi bir iş sebebiyle bir âmir veya üst ile münasebette bulunacak her ast, her zaman askerî usullere ve askerî terbiyeye tamamiyle uymağa ve onlara karşı yüksek bir saygı göstermeğe mecburdur.”*

İç Hz.Yönt.nin 7 inci maddesi de bir davranış kuralıdır:

⁷ Protokol ve Görgü Kuralları: A.g.e., s.24, 27

⁸ As.Yrg.4.D., 17.2.2014, E.2014/171, K.2014/162

“Amirlerin, üstlerin asker ve şahsi şeref ve haysiyetlerine dokunacak sözler söylemek, nerede olursa olsun çekiştirmek, şahsiyetlerini hor ve hakir görmek gibi teşebbüslerin; Silâhlı Kuvvetlerin disiplin ruhuna asla uygun olmayan çok fena haller olduğunu ve bunların hiç bir zaman cezasız kalmıyacağını her askerin bilmesi lâzımdır.”

Aynı şekilde İç Hz.Yönt.nin 8 inci maddesini de buna örnek verebiliriz:

“Astlar âmirlerinin yanında her vakit dikkatli bulunurlar ve bir hizmet sırasında verilecek emirleri yapmağa hazır olduklarını göstermek için âmirlerinin gözüne istekle bakmalıdırlar.”

Keza hitap şekillerini gösteren İç Hz.Yönt.nin 12 nci maddesi de askeri görgüye ilişkindir. İç Hz.Yönt.nin 16 ıncı maddesinin de amirlerin davranış şeklini öngören bir kural olduğu tartışmasızdır:

“Vazife esnasında âmirlerin maiyetleri ile münasebetleri daima ciddi olmalı, vazife dışındaki münasebet ve görüşmeleri de samimi ve candan olmalı, bununla beraber itaat ve itimat hislerini bozacak derecede senli benli olmamalıdır.”

C. MANEVİ UNSUR:

Bu bentte yer alan disiplinsizliğin nasıl işlenebileceği konusunda metinde özel bir hükme yer verilmemiştir. TSK.Dis.K.da ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde, bu tür disiplinsizliklerin kasten veya taksirle işlenebileceği şeklindeki genel hükme bakmak gerekecektir(md. 4/1).

Bu hüküm, bu bentte yazılı olan bu disiplinsizliğin teşekkülü için; bu fiilin kasden (icrai veya ihmalî) veya taksirle işlenebileceğini kabul etmek gerektiğini göstermektedir. Zira kanun metninde yazılı bu disiplinsizliğin nasıl işlenebileceği konusunda bir düzenlemeye gidilmemiştir. Bu disiplinsizliğin söz konusu olması için failin kusurlu olması yeterlidir.

D. BU KANUNDAKİ İLGİLİ HÜKÜMLER:

1. TSK.Dis.K.nun 15/1-h maddesinde düzenlenmiş olan askeri nezaket kurallarına uymamak disiplinsizliği ile ilgili olup, Kanunun diğer maddelerinde düzenlenmiş olan hükümler, bu maddenin “Genel Açıklama” bölümünde tek tek

sayılmak suretiyle gösterilmiştir. Bunlar; TSK.Dis.K. 5, 6/1, 7/1, 8/2, 11/2, 12/1, 14/1, 14/3, 27/1, 27/2, 41/1 ve 43/1 maddeleri olup, ilgili bölüme bkz.

2. Ayrıca bkz: TSK.Dis.K. 16/1-a

Disiplin amiri uyarma cezasını gerektiren bu disiplinsizlikten dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir(6413 SK md. 14/3), bu disiplinsizlik nedeniyle disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına karşı, cezanın tebliğ edilmesinden itibaren iki iş günü içinde itiraz edilebilir. İtiraz, bir üst disiplin amirine yazılı olarak yapılır. Süresi içinde itiraz edilmez ise ceza kesinleşir(6413 SK. md. 41/1)

Bu cezanın iptali için, idare mahkemesinde iptal davası açılmaz(6413 SK md. 43/1). 21.1.2017 tarih ve 6771 sayılı bu Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile halen kapatılmış olan AYİM. bir kararında, uyarma cezası ile cezalandırılan bir astsubayın açmış olduğu iptal davasını incelemeksizin reddetmiştir.⁹

⁹ AYİM.3.D., 3.7.2014, E.2014/1013, K.2014/989